

1962

STRUCTURE, DICK VAN WOERKOM, JEAN GORIN,
CHARLES BIEDERMAN, JOOST BALJEU

—
Voor de opleving van het constructivisme en de verbeelding van universele wetten in de lijn van De Stijl, met als doel: de algehele vernieuwing van onze sociale omgeving, van huis tot stad.

—
De Sikkensprijs van 1962 wordt uitgereikt aan drie beeldend kunstenaars: Jean Gorin, Charles Biederman en Joost Baljeu; één architect: Dick van Woerkom; en één tijdschrift: Structure (1958-1964), opgericht door Baljeu. In dit Engelstalige internationaal gerichte tijdschrift staat de synthese tussen architectuur en beeldende kunst centraal. Er wordt stelling genomen tegen de 'golf van een ongebreidelde chaos die de naoorlogse beeldende kunst overspoelde', en men tekent verzet aan tegen de l'art pour l'art houding die tachisme, Action Painting, Brutalisme en neo-Realisme kenmerkt, volgens de redactie. In plaats daarvan stelt men zich op een positief standpunt door de overtuiging dat een nieuwe opbouw van de wereld mogelijk is en men wil dit verwezenlijken door een steeds verdergaande synthese der kunsten. Het achterliggend doel is de integratie van kunst en samenleving, waarbij de abstracte harmonie opgevat moet worden als metafoor voor een rechtvaardige en gelukkige moderne maatschappij. De koppeling esthetiek-ideologie-reëliteit blijft echter vaag en gratuit. Hoe de omslag van theorie naar praktijk gemaakt moet worden blijft onduidelijk, zoals meestal bij dit soort idealisme.

De Sikkenslaureaten van 1962 komen allen in het blad voor. Hun onderlinge overeenkomst is het (neo-)constructivisme dat in het verlengde ligt van De Stijl en Malevich. De vier zijn eveneens vertegenwoordigd op de tentoonstelling 'Experiment in constructie' die het jaar daarvoor in het Stedelijk Museum in Amsterdam heeft plaatsgevonden. Tijdens deze tentoonstelling is werk getoond van acht kunstenaars uit verschillende landen, die allen in de neo-constructivistische richting werken. Hun abstract-geometrische schilderijen, sculpturen en maquettes zijn uiterlijk sterk aan elkaar verwant. Joost Baljeu is mede-organisator en publiceert in de tentoonstellingscatalogus de tekst 'De nieuwe beeldende uitdrukking', welke getuigt van een veranderde opvatting van de werkelijkheid: De natuur als zichtbare werkelijkheid is niet langer uitgangspunt voor deze nieuwe kunst, maar de verbeelding van universele wetten, immateriële vormprincipes die aan de kosmos ten grondslag liggen. De nieuwe beeldende uitdrukking is geen weergave van deze werkelijkheid, maar vertaalt deze: een proces van intensiteit van verinnerlijking.

Zij scheidt geen vormen maar plastische verhoudingen. De nieuwe beeldende uitdrukking is positief. In plaats van het zoeken naar het eigen ik, stelt zij de individuele mens als deel van de samenleving en elke bijdrage tot de gemeenschap als haar hoogste streven. Het is hierom dat de nieuwe beeldende uitdrukking tegelijk de algehele vernieuwing van onze sociale omgeving voorbereidt: van huis tot stad.

Bij de uitreiking van de Sikkensprijs aan Structure c.s. wordt de motivatie van de commissie als volgt verwoord: wij zijn blij met deze ervaring van het constructivisme en plaatsen deze derde Sikkensprijs in de lijn van de twee voorgaande: Rietveld – spatiaal colorisme – Structure:

het begin dezer eeuw
koestert grote verwachtingen
omtrent de hervorming van onze samenleving
volgens een strak schema
op economische en sociale theorieën gegrond

verwachtingen weerspiegeld in de kunst
in cubisme en abstractie
– picasso malewitsch mondriaan –

ordening en constructie
worden belangrijke elementen
op menig gebied

hitler en het atoomtijdperk
overspoelen deze verwachtingen
hoop en vertrouwen verdwijnen

politieke groeperingen
schakelen over van sociale doelstellingen
op economische belangen

de kunst richt zich op individuele gevoelens
tracht de persoonlijke vitaliteit
vorm te geven

maar hier en daar
ontwaken constructieve tendenzen
tot nieuw leven

architectuur en beeldhouwkunst
pogen de driedimensionale ruimte te ordenen
deze tentoonstelling toont
experimenten in constructie

Willem Sandberg